

14-18 Yaş Grubu Ergenlere Yönelik Sosyal Yetkinlik Beklentisi Ölçeği Geliştirilme Çalışması

Mehmet BİLGİN *

ÖZET

Bu çalışmada 14 - 18 yaş ergenlerinin sosyal yetkinlik beklentilerini saptayabilmek için bir ölçek geliştirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya Adana Merkez Endüstri Meslek Lisesi'nde öğrenim gören 1400 öğrenci katılmıştır. Bu çalışmada Sosyal Yetkinlik Beklentisi Ölçeği ile Kendini Kabul Envanteri kullanılmıştır. Sosyal Yetkinlik Beklentisi Ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Analizler sonucunda Sosyal Yetkinlik Beklentisi Ölçeği'nin geçerli ve güvenilir olarak 14 - 18 yaş arası ergenlerde kullanılabilecek bir ölçek olduğu görülmüştür.

ANAHTAR SÖZCÜKLER : Ergen, Sosyal Yetkinlik Beklentisi, Yetkinlik Beklentisi.

SUMMARY : *Developing A Social Self - Efficacy Expectation Scale for Adolescents at the Age of 14 - 18.*

The aim of this study was to construct a scale to measure social self-efficacy expectation of adolescents between the ages of 14 - 18. A scale was constructed and for validity studies it was administered together with Self Acceptance Inventory. Subjects were 1400 high school students attending Adana Industrial Occupation school. Considering reliability and validity study results, it can be concluded that the social self-efficacy expectation scale can be used for research purposes.

KEY WORDS : *Adolescence, Social Self-Efficacy Expectation, Self - Efficacy Expectation.*

GİRİŞ

Sosyal yetkinlik veya sosyal çevre üzerinde etkili olma duygusu insan davranışının önemli güdüleyicilerinden birisidir (Gresham, 1984; 254). Sosyal yetkinlik çocuk ve ergen sosyal gelişiminde özel bir öneme sahiptir. Sosyalleşmenin öğrenildiği bu dönemlerde gelişim dönemlerine özgü gelişim ödevleri arasında yine sosyalleşme yer alır. Bu nedenle diğer gelişim dönemlerine oranla ergenlik döneminde sosyal yetkinlik duygusuna ulaşma düzeyi bireyin daha sonraki sosyal ilişki ve etkileşimlerinin belirlenmesinde etkili olur. Sosyal yetkinlik beklentisi "kişilerarası ilişkilerde bireysel beceriye bağlı olarak gösterilen performans hakkında bireyin kendilik beklentisi" olarak tanımlanmaktadır (Connly, 1989; 258).

Sosyal yetkinlik beklentisi, sosyal atılganlık, genel ilişkilerde gösterilen çaba, bir sosyal grup ya da etkinliğine katılma, samimi ve dostane tutum ve insanlardan yardım alıp verme gibi bazı becerileri gösterebilmeyi gerektirir (Connly, 1989; 259).

Ergenlikte görülen kimlik karmaşalarında etkili olan duygusal ve düşünsel gerilimlerin oluşmasında, ergen-

* Yrd. Doç. Dr. Ç. Ü. Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

lerin arkadaş ilişkilerindeki istenmedik, mutsuz edici ve yetersiz ilişkileri ve etkileşimleri anlamlı bir yer tutmaktadır. Sosyal yaşamı ve bu yaşamın etkisi altındaki yaşamlarda (benlik algısı, öğrenme becerisi, dikkat toplama, aile ilişkileri, akademik başarı) istendik başarıların oluşmasında sosyal yetkinlik beklentisini besler ve geliştirir (Connly, 1989; 258).

Bandura ve diğer pek çok araştırmacı davranış ve kendini yetkin görme beklentisi arasındaki ilişkiyi ortaya koymuşlardır (Bandura ve Adams, 1977; Bandura, Adams, Hardy ve Howells, 1980; Bandura, Reese ve Adams, 1982; Kendrick, Croig, Lowson ve Davidson, 1982; McIntyre, Lichtenstein ve Mermolstein, 1983, Williams, Dooseman ve Kleifield, 1984).

Bireyin kendi yetkinlik beklentisi ile ilgili olarak bilgi elde etmesine yardımcı olacak 4 kaynak vardır. Bunlar;

1. Başarılı Performans (Performance Accomplishments)

Yetkinlik beklentisi başarılar tekrarlandıkça gelişir, tesadüfi başarısızlıkların olumsuz etkileriyle düşer. Israrlı bir çaba sonucu başarısızlıklar yenilebilir ve çok zor şartlarda da olsa birey çabasını sürdürerek zorlukları aşma alışkanlığı kazanabilir. Zamanlama hatası ve başarısızlık duygusu, bireyin yetkinliği üzerinde olumsuz etkiye sahiptir (Bandura, 1977; 191).

2. Bireyleri Gözleyerek Öğrenme (Vicarious Experience)

Birey kendi performansının dışında başka bireylerin yaptıklarını gözleyerek beklentilerini belirleyebilir. Başkalarının yapabildiğini gözleyerek, birey kendisi de aynı performansı gösterebileceğine inanır. Gözleyerek öğrenme, sosyal karşılaştırmalardan çıkarılan sonuçlara dayanır (Bandura, 1977; 198).

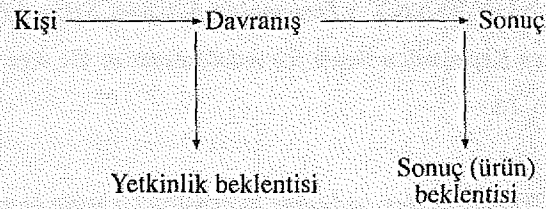
3. Sözel İkna

Sözel ikna insan davranışlarını etkileyen önemli bir değişkendir. Öneri (Suggestion), teşvik (exhortation), kendi kendine öğrenme (self-instructed), yorumsal tedavi (interpretive treatment) sözel ikna araçları olarak kullanılan yöntemlerdir (Bandura, 1977; 198).

4. Bireyin Fizyolojik Yapısı (Physiological Status)

Stres ve zorlanmalı durumlarda genellikle fizyolojik belirtiler ortaya çıkabilmektedir. Tehdit edici durumlarda algılanan yetkinlik beklentisindeki düzeyin düşüklüğü bu fizyolojik tepkileri (baş dönmesi, terleme, titreme, ağız kuruması, ses kısılması, tikler vb.) ortaya çıkarabilir. İnsanlar stres ve kaygı durumlarında psikolojik dengesini fiziksel belirtileriyle korumaya çalışırlar (Bandura, 1977; 198).

Bandura (1977), kendini yetkin görmenin rolünü bir şema üzerinde şöyle belirtmektedir:



Bu şemaya göre, davranış değiştirme ve sürdürmede davranış yapıldıktan sonra oluşacak sonuç beklentisi ve bireyin davranış yapmadan önce yetenekleri hakkındaki beklentileri etkili olmaktadır. Ürün beklentisi, davranışın sonuç vermeye yönelik olduğuna inanmayı içerir. Yetkinlik beklentisi ise, bireyin sonuç verebilecek davranışın kapasitesi hakkındaki inancı olarak açıklanabilir. Ancak bunlar birer algıdır. Beklentiler bireyin davranışının başlama ve ısrarını etkiler. Bireyin kendi yetkinliği hakkındaki beklenti düzeyi, karşılaştığı durumla başet-

me gücünü belirler. Bu başlangıç düzeyi, yani algılanan kendini yetkin görme bütünsel bir eğilimi ifade edecek kişilik özelliği değildir. Bu nedenle bireyin yetkinlik düzeyinin düşük ya da yüksek olarak vurgulanması yerine özel bir alana ilişkin yetkinlik düzeyinin düşük ya da yüksekliğinden bahsedilebilir. Örneğin matematik yetkinlik, müzik yetkinliği, sosyal yetkinlik vb. gibi (Strecker, De vellis, Becker, Rosenstock, 1986; Bandura, 1977; Moddux, Notron, Stoltenberg, 1986; Sexton, Tuckman, 1991).

Bandura (1977; 210), Strecker, De vellis, Becker, Rosenstock, (1986; 85) yetkinlik beklentisinin üç boyutu olduğunu belirtmişlerdir. Bu üç boyut performansın oluşmasında önemli rol oynarlar. Bunlar;

1. Düzey (Magnitude)

Bireyin performans gösterilebileceğini hissettiğini bir görev ya da davranışın zorluk derecesi anlamındadır (Bandura, 1977; 210; Strecker, De vellis, Becker, Rosenstock, 1986; 85). Her bireyin görev ya da davranış için farklı yetkinlik düzeyleri vardır. Bir kişi için kolay olan bir işi, başkaları için zor olabilir. Düşük kendini yetkin görme beklentisine sahip bireyler ise çok zor işleri yapabilecek performansları olduğunu düşünürler.

2. Dayanıklılık (Strength)

Bireyin gösterebileceği performansına ilişkin güven (confidence) tahmini anlamına gelir (Bandura, 1977; 210).

3. Genellenebilirlik (Generality)

Belirli bir durumda oluşturulan yetkinlik beklentisinin diğer durumlara genellenebilmesidir (Bandura, 1977; 210; Strecker, De vellis, Becker, Rosenstock, 1986; 85).

Yapılan işin kolay olduğu durumlarda elde edilen başarı, kendini yetkin görme gücüne pek fazla birşey kazandırmaz. Zor işlerdeki başarı ise kendini yetkin görme duygusunu arttırmaktadır. Kazancın değeri ve oranı kişisel yetkinlik yargısı hakkındaki ek bilgiler sağlar. Bu nedenle başarısızlık yaşantısı olan insanlar başarılı yaşantıları olanlardan daha fazla yetkinlik algılarını arttıracak yöntemler bulmalı, yetkinlik beklentilerini arttırmak için performans seviyelerini yükseltmelidirler (Bandura, 1977; 200).

Kendini yetkin görme tek başına davranış üzerinde kesinlikle etkili değildir. Kendini yetkin görme beklentisi, istek ve bu isteği iletme becerisi, diğer benlik kavramlarıyla birlikte yeterli performansı oluşturabilir. Sonuç beklentisi veya yaptığı bir işin ürününün olacağına inanmakta önemlidir (Schunk, 1989; 15).

Kendini yetkin görme beklentisi ile ilgili olarak yapılan araştırmalar incelendiğinde, kendini yetkin görme beklentisinin performansın devamını arttırdığı ve daha gerçekçi seçim yapılmasını olumlu biçimde etkilediği görülmektedir. Ayrıca kendini yetkin görme beklentisi ürün beklentisini ve motivasyonu arttırmakta, kaygıyı azaltmaktadır. Kendini yetkin görme beklentisi zamanı kontrol etmeyi ve yüklemleme biçimini olumlu yönde etkilemektedir. Araştırmalarda belirgin yetkinlik beklentisinin genel yetkinliği arttırdığı saptanmıştır.

Kendini kabul (Self-acceptance) "Kişinin suçluluk, yetersizlik, beğenilme ya da övünme duygularına kapılmadan kendini bütün olumlu ve olumsuz yönleriyle kabul etmesi" olarak tanımlamaktadır (Kılıççı, 1989)

Kendini kabul kavramı, kendine saygı (self-esteem) ve kendine güven (self-confidence) gibi diğer iki kavramla birlikte kişinin kendi benliğine karşı geliştirdiği olumlu

bir tutumu ifade etmektedir. Kendine saygıda kişinin kendini beğenmesi ve önemsemesi, kendine güvende kişinin kendini güçlü ve yeterli bulması gibi olumlu ama tek yönlü tutumlar ön planda iken kendini kabulde kişinin kendini güçlü ve güçsüz yanlarını tanıması ve onların bir bileşimini yapması önemlidir (Kılıççı, 1989).

YÖNTEM

Örnekleme

Bu araştırmanın örnekleme, 1996-97 öğrenim döneminde Adana Merkez Endüstri Meslek Lisesinde okuyan 1400 öğrenci tarafından oluşturulmuştur. Araştırmada kullanılan ölçme araçları araştırmacı tarafından okula götürülmüş, bölüm müdür yardımcılara ve müdüre açıklama yapılarak teslim edilmiş ve bir süre sonra geri alınmıştır.

Araştırmanın ölçek maddelerinin seçimi ve analizlerinin yapıldığı birinci bölümüne 14 - 18 yaş arası lise 1., 2. ve 3. sınıflarından toplam 500 öğrenci katılmıştır. Ölçek maddelerinin seçilmesinden sonra yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışmasına ise 14 - 18 yaş grubunda lise 1., 2. ve 3. sınıflarında öğrenim gören toplam 900 öğrenci alınmıştır. Ölçeğin ilk uygulamasına katılan öğrenciler geçerlik ve güvenilirlik çalışması örneğine dahil edilmemiştir.

Sosyal Yetkinlik Beklentisi Ölçeği 14 - 18 yaş grubu formunun ilk bölümüne katılan öğrencilerin cinsiyet, yaş ve sınıf düzeylerine ilişkin bilgiler aşağıda sunulmuştur.

Tablo 1 – SYBÖ-E Ön Uygulamasına Katılan Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımı

| | Kız | Erkek | Toplam |
|---|-------|-------|--------|
| n | 114 | 304 | 418 |
| % | 27.27 | 72.73 | 100 |

Tablo 1'de görüleceği üzere öğrencilerin yüzde 27.27 sini kız öğrenciler oluştururken yüzde 72.73'ünü erkek öğrenciler oluşturmaktadır.

Tablo 2 – SYBÖ-E Ön Uygulamasına Katılan Öğrencilerin Yaşlara Göre Dağılımı

| Yaş Oranlar | 14 | 15 | 16 | 17 | 18 | Top | |
|-------------|----|-------|-------|-------|-------|------|-----|
| Kız | n | 19 | 34 | 44 | 16 | 1 | 114 |
| | % | 16.57 | 29.81 | 38.60 | 14.04 | 0.88 | 100 |
| Erkek | n | 59 | 80 | 93 | 49 | 23 | 304 |
| | % | 19.40 | 26.32 | 30.59 | 16.12 | 7.57 | 100 |
| Toplam | n | 78 | 114 | 137 | 65 | 24 | 418 |
| | % | 18.66 | 27.27 | 32.78 | 15.55 | 5.74 | 100 |

Tablo 2 incelendiğinde yüzde 5.74 ile 18 yaşındaki öğrencilerin oranı en düşük, yüzde 32.78 ile 16 yaş grubu en fazla öğrenci bulunan yaşlar olarak görülmektedir.

Tablo 3 – SYBÖ-E Ön Uygulamasına Katılan Öğrencilerin Sınıflara Göre Dağılımı

| | 1 | | 2 | | 3 | |
|--------|-------|-------|------|-------|------|-------|
| | Kız | Erkek | Kız | Erkek | Kız | Erkek |
| n | 43 | 141 | 36 | 75 | 35 | 88 |
| % | 10.29 | 33.74 | 8.61 | 17.94 | 8.37 | 21.05 |
| Toplam | n | 184 | 111 | | 12.3 | |
| | % | 44.02 | | 26.55 | | 29.43 |

Tablo 3'de lise birinci sınıf öğrencilerinin yüzde 26.55, üçüncü sınıf öğrencilerinin ise yüzde 29.43 ile sınıf düzeylerini oluşturduğu görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Kendini Kabul Envanteri (KKE)

Kendini kabul envanteri 10 ölçüt üzerine geliştirilmiş ve bu ölçütler içinde yer alan 116 kritik davranıştan oluşmuştur.

Kendini kabul envanteri lise formu envanterin orjinal formunun lise öğrencilerine uygun hale getirilmesi sonucu ortaya çıkmış bir ölçektir. Bu ölçek orjinal formundaki ölçütleri ve aynı soruları kapsamaktadır. Envanterin orjinal formundan ayrılan en önemli yanı, sadece ergenlik çağının gelişim görevleri yönünden henüz başarısız davranış ve tutumlarla ilgili olan 10 maddenin çıkarılması olmuştur. Böylece envanterin bu formu 116 sorulu olup daha yalın bir yanıt kâğıdı kullanılmaktadır.

KKE-L Formunun Geçerliliği ve Güvenirliği

Ruh sağlığı kliniklerine başvuran 16 kız 14 erkek öğrenci grubundan elde edilen puanların ortalaması lisele- rin 1., 2. ve 3. sınıflarında okuyan 140 öğrencinin ortalamasıyla karşılaştırılmış ve ruh sağlığı yönünden daha iyi koşullarda olması beklenen lise grubu öğrencilerinin kendini-kabul düzeyi klinik grubunun kenidini kabul düzeyinden yüksek çıkarak bu fark $p < .05$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Böylece KKE-L formunun yapı geçerliliği hakkında yeterli bilgi edinilmiştir.

116 sorulu ve daha yalın cevap kâğıtlı olarak hazırlanan envanter, lise 1., 2. ve 3. sınıflarında okuyan toplam 114 öğrenciye iki hafta arayla uygulanması sonucunda elde edilen güvenirlilik katsayısı .74 olarak bulunmuştur.

Sosyal Yetkinlik Beklentisi Ölçeğinin Ergenler Formunun Geliştirilmesi (SYBÖ -E Formu)

Bu çalışmada ölçek maddeleri, kendini yetkin görme

beklentisinin dayanıklılık boyutu esas alınarak hazırlanmıştır.

Sosyal yetkinlik beklentisi ölçeği Ergen Formu 40 maddelik, beşli derecelendirme tipine göre yanıtlanan bir ölçektir. Maddelerin karşısında Her zaman (5), Sık sık (4), Bazen (3), Arada sırada (2), Hiçbir zaman (1) seçenekleri bulunmaktadır. Yanıtlayıcılardan sosyal yaşantısına uygun olarak bu seçeneklerden birisini ne derece yapacağına ilişkin inancını işaretlemesi istenmektedir. Süre kısıtlaması yoktur. Ölçekten bir toplam puan elde edilmektedir.

Sosyal yetkinlik beklentisi ölçeği için öncelikle ergenlerin kişilerarası ilişkilere girebilme ve sürdürebilme becerilerini göstereceği düşünülen 129 madde oluşturulmuştur. Bu denemelik maddelerin sosyal yetkinlik beklentisini ne kadar temsil ettiğini saptamak için Adana Merkez Endüstri Meslek Lisesi'nde 1., 2. ve 3. cü sınıflarda öğrenim gören 500 öğrenciye uygulanmıştır. Ölçeği alan öğrencilerden 82'si yanlış, eksik işaretleme ve yanıtlamama nedeniyle değerlendirmeden çıkarılmış, sonuçta 418 öğrencinin yanıtları değerlendirmeye alınmıştır.

129 maddelik ölçek üzerinde madde toplam puan korelasyonu çalışması yapılarak her maddenin genel toplamla arasındaki ilişki pearson momentler çarpımı korelasyonu aracılığıyla belirlenmiştir. Bu belirleme sonunda 129 maddenin madde toplam puan korelasyonları .32 ile .56 arasında değiştiği görülmektedir. Buna göre $p < .001$, $pt = .321$ anlamlılık düzeyinde toplam 40 madde genel toplamla arasında en yüksek korelasyon gösteren maddeler olarak seçilmiştir. Bu 40 maddenin madde toplam puan korelasyonları .40 ile .56 arasında değişmektedir. 129 madde üzerinden yapılan işlem sonucunda toplam

40 madde ölçeği oluşturmak üzere ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmasına hazır hale getirilmiştir.

BULGULAR

Geçerlik çalışması Merkez Endüstri Meslek Lisesi'nde okuyan toplam 900 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Bu öğrencilerden 703'ünün ölçeği değerlendirmeye alınmıştır. Bu öğrencilerin cinsiyet, yaş ve sınıf dağılımları aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 4 – SYBÖ-E Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmasına Katılan Öğrencilerin Cinsiyet Dağılımı

| | Kız | Erkek | Toplam |
|---|-------|-------|--------|
| n | 124 | 579 | 703 |
| % | 17.64 | 82.36 | 100 |

Tablo 5 – SYBÖ-E Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmalarına Katılan Öğrencilerin Yaş Dağılımı

| | 14 | 15 | 16 | 17 | 18 | Toplam |
|---|------|-----|-------|-------|------|--------|
| n | 65 | 239 | 206 | 125 | 68 | 703 |
| % | 9.25 | 34 | 29.30 | 17.78 | 9.67 | 100 |

Tablo 6 – SYBÖ-E Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmalarına Katılan Öğrencilerin Sınıf Düzeyleri Dağılımı

| | 1 | 2 | 3 | Toplam |
|---|------|-------|-------|--------|
| n | 374 | 171 | 158 | 703 |
| % | 53.2 | 24.32 | 22.48 | 100 |

SYBÖ-E'nin Geçerliliğine İlişkin Bulgular

A- Benzer ölçütler geçerliği: Öğrencilere SYBÖ ile birlikte ölçüt olarak Kılıççı'nın Kendini Kabul Envante-

ri ergen formu uygulanmıştır. Verilerin işlenmesinden sonra SYBÖ ile KKE arasında korelasyon .18 ($p < .10$, $pt = .1638$) olarak bulunmuştur. Bu sonuç SYBÖ ile KKE arasında anlamlı bir ilişki olduğunu belirtmektedir.

B- Yapı geçerliği : Ölçek faktör analizinden geçirilmiş ve beş faktöre göre elde edilen sonuçlar üzerinde yapılan çalışmalarda 40 maddenin .31 ile .70 arasında değişen oranlarla değişim gösterdiği saptanmıştır.

SYBO-E'nin Güvenirliğine İlişkin Bulgular

A- Sosyal Yetkinlik Beklentisi Ölçeği Ergen formu'nun testi yarılama yöntemiyle elde edilen güvenilirlik katsayısı .86 olarak belirlenmiştir.

B- Sosyal Yetkinlik Beklentisi Ölçeği Ergen formunun tamamına ilişkin iç tutarlılık katsayısı Cronbach alfa eşitliği kullanılarak (.93) olarak tespit edilmiştir.

C- Madde-toplam puan korelasyonu. 40 maddelik ölçeğin madde-toplam puan korelasyonları hesaplanmış ve maddelerin .43 ile .56 arasında değişen korelasyonlar gösterdiği saptanmıştır. Maddelerin toplam puan korelasyonları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 7 – Ön Uygulama Sonucunda Seçilmiş Maddelerin Madde Toplam Puan Korelasyonları

| Mad. | Korelasyon | Mad. | Korelasyon |
|------|------------|------|------------|
| 1 | -- .43 | 21 | -- .43 |
| 2 | -- .42 | 22 | -- .49 |
| 3 | -- .45 | 23 | -- .56 |
| 4 | -- .41 | 24 | -- .41 |
| 5 | -- .41 | 25 | -- .42 |
| 6 | -- .40 | 26 | -- .45 |
| 7 | -- .40 | 27 | -- .44 |
| 8 | -- .49 | 28 | -- .52 |
| 9 | -- .43 | 29 | -- .42 |
| 10 | -- .46 | 30 | -- .40 |
| 11 | -- .52 | 31 | -- .49 |
| 12 | -- .45 | 32 | -- .43 |
| 13 | -- .46 | 33 | -- .49 |
| 14 | -- .47 | 34 | -- .47 |
| 15 | -- .52 | 35 | -- .42 |
| 16 | -- .47 | 36 | -- .44 |
| 17 | -- .47 | 37 | -- .44 |
| 18 | -- .43 | 38 | -- .48 |
| 19 | -- .54 | 39 | -- .48 |
| 20 | -- .52 | 40 | -- .42 |

Uygulama zorluğu ve zamanın yetersizliği nedeniyle testin tekrarı güvenilirlik yöntemi kullanılamamıştır.

TARTIŞMA

Araştırma başlangıcında ergenlerin sosyal yetkinliklerinin yaşamlarında önemli bir yer aldığı düşünüldüğünde, ne tür sosyal davranışların ölçülmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Ergenlerin sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik durumlarından kaynaklanan farklılıklar sosyal davranışların oluşmasında etkili olmaktadır. Bu nedenle maddeler hazırlanırken ölçümün yapıldığı ergen grubunun nitelikleri göz önüne alınmıştır. Araştırmanın yapıldığı alt ve orta sosyo ekonomik gelir grubu, alt ve orta sosyo-kültürel grubun sosyal etkinlikleri daha sınırlı ve zorlanmalı yaşantıları içerdiği görülmüştür. Bu oluşum, ölçeğin maddelerinin daha kısıtlı bir yapı içinde bulunmasına neden olmuştur. Çalışma grubu içindeki ergenlerin maddeleri yanıtlarken zorlanmaları bu nedene bağlanabilir. Kendisini daha geniş bir devinim afa-

nında algılamak isteyen ergenlerin dar ve sınırlı bir sosyal ortamda olduğunu farketmesi ölçeğe karşı bir direnç geliştirilmesine neden olmuş olabilir.

Ölçek maddeleri oluşturulurken yazılmış 129 madde ile ilgili madde toplam puan korelasyonlarına bakıldığında, .23 ile .56 arasında değişim gösterdiği görülmüştür. Bu değişim içinde 40 madde .40 ile .56 arasında değişen korelasyonlarla, ölçeği temsil edebilecek nitelikte ve yeterlikte görülerek seçilmiştir.

Geçerlik çalışmasıyla ilgili olarak 40 maddelik ölçeğin toplam puan ile ilgili Cronbach alfa değerleri de oldukça yüksek (.93) saptanmıştır.

SYBO-E nin benzer ölçekler geçerliği ile ilgili çalışmada Kılıççı'nın Kendini Kabul Envanteri kullanılmıştır. Connly (1989) yaptığı araştırmada sosyal yetkinlik ile kendini kabul arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu vurgulanmıştır. Bu nedenle araştırmada benzer ölçekler geçerliği için kendini kabul seçilmiştir. Öğrencilere aynı anda verilen, sosyal yetkinlik beklentisi ölçeği ile kendini kabul envanteri uygulaması sonucunda yapılan istatistiksel analizlerde, her iki ölçek arasındaki korelasyon .18 olarak tespit edilmiştir. Bu korelasyon oldukça düşüktür. Bu sonuçta öğrencilerin kendini kabul envanterinin yanıtlanmasıyla ilgili zorlukların etkili olduğu düşünülmektedir. Ayrıca öğrencilerin kendini kabulüne güven ve kendine saygı ile karıştırdıkları ve kendilerini beğenme ve güçlü olma anlamında algıladıkları düşünülmektedir. Öğrencinin bulunduğu sosyo ekonomik ve kültürel durumunda öğrencinin kendini kabulle ilgili gerçekleri yansıtmasını engellediği düşünülebilir. Kendini kabul puanları ile sosyal yetkinlik beklentilerindeki değişimin bu korelasyon ile uyumlu olmadığı görülmektedir. Oysa sosyal yetkinlik sosyal ilişkiye girebileceğine ilişkin inancı temsil etmektedir. Ya-

ni olumlu bir bakış açısidir. Öğrencilerin sosyal yetkinlik beklentisi puanları yüksek çıkmasına rağmen öğrencinin kendini kabul puanları buna paralellik göstermediği için benzer ölçekler geçerliği düşük bir korelasyon göstermiştir.

Ölçek üzerinde yapılan testi yarılama güvenilirlik çalışmasında cronbach alfa eşitliği kullanılmış ve testin iki yarısı arasında .86 ilişki bulunmuştur. Bu oldukça tatmin edici ve anlamlı bir sonuçtur.

Sonuç olarak ölçeğin gerek geçerlik gerekse güvenilirlik ile ilgili yapılan çalışmalarında anlamlı sonuçlara ulaşılmıştır. Ancak bu bir başlangıç çalışmasıdır ve yeterli değildir. Ölçeğin maddelerinin geçerliği üzerinde daha fazla çalışılması gerekmektedir. Ayrıca ölçek bu haliyle değişik sosyo-ekonomik ve kültürel niteliklere sahip ergenlere uygulanacak düzeyde değildir. Farklı sosyal niteliklere sahip ergenler için kullanılabilir duruma gelebilmesi ancak o gruplarla da çalışmayı gerektirir. Ölçek maddelerinin daha geniş bir sosyal alana yönelik hazırlanması, ergenlerin yapabildiklerini değil yapabileceklerinin ölçülmesi açısından ki bu yetkinlik beklentisinin tanımına uygundur, daha işlevsel olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Bandura, A. (1977). Cognitive processes mediating behavioral change. **Journal of Personality and Social Psychology**. 35(2), 125. - 129.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy : Toward a unifying theory of behavioral change. **Psychological Review**. 84 (2), 191 - 215.
- Bandura, A. Adams, N. E., Hardy, A. B., Howells, G. n. (1980). Test of generality self - efficacy theory. **Cognitive Therapy and Research**. 4 (1), 39 - 66.
- Bandura, A. Reese, A. L., Adams, N. E., (1982). Microanalysis of action and fear arousal as a function of diferential levels of perceived self - efficacy. **Journal of Personality and Social Psychology**. 43 (1), 5 - 21
- Bandura, A. (1989). Regulation of cognitive process through perceived self - efficacy. **Developmental Psychology**. 25 (5), 729 - 735
- Connoly, J. (1989). Social self efficacy in adolescence; relations with self - concept, social - adjustment, and mental health. **Canadian Journal of Behavior Science Review**. 21 (3), 258 - 269.
- Gresham, F. M. (1984). Social skills and self - efficacy for expectional children. **Exceptional Children**. 51 (3), 253 - 261.

- Kendrick, J.J., Craig, K.D., Lawson, K.M., Davidson, P.o. (1982) Cognitive and behavior therapy for musical performance anxiety. **Journal of Consulting and Clinical Psychology**. 50 (5), 353-363.
- Kılıçcı, Y. (1989). **Okulda Ruh Sağlığı**. Şafak Ofset Tıpo Matbaacılık. Ankara.
- Maddux, J.e., Norton, W., Stoltenberg, C.D. (1986). Self-efficacy expectation, outcome value: relative effects on behavioral intentions, **Journal of Personality and Social Psychology**. 51 (4), 783-789.
- Mc Intyre, K. O., Lichtenstein, E., Mermelstein, R.S. (1983). Self-efficacy and relapse in smoking cessation: A replication and extention. **Journal of Consulting and Clinical Psychology**. 51 (6), 632-633.
- Schunk, D.H. (1989). Self-efficacy and cognitive skills-learning. **Research on Motivation in Education**. 3, 13-43.
- Sexton, T.L., Tuckman, B.W. (1991). Self-beliefs and Behavior. The role of self efficacy, and outcome expectation overtime. **Personality and Individual Differences**. . 12(7), 725-736.
- Streeker, V.J., De Vellis, B.m., Becker, M.H., Rosenstock, I.M. (1986). The role of self efficacy in achieving health behavior change. **Health Education Quarterly**. 13 (1), 73-91.
- Williams, S.L., Dooseman, G., Kleifield, E. (1984). Comparative power of guided mastery and exposure treatment for interactable phobias. **Journal of Consulting and Clinical Psychology**. 52 (5), 505-518.